

Ακριβώς πριν από 120 χρόνια. Το 1901. Τότε εκείνος που το 1860, δηλαδή δώδεκα χρόνια μετά την κυκλοφορία του «Κομμουνιστικού Μανιφέστου» του Καρλ Μαρξ και του Φρίντριχ Ένγκελς, πρώτος στην Ελλάδα διατύπωσε εδώ στο νησί μας ευμενή κριτική απέναντι στην ιδέα της «κομμουνιστικής δημοκρατίας», συντάραξε με μια «Διαθήκη» του όλη την πόλη της Κέρκυρας. Αυτόν τον τίτλο έφερε, έξι χρόνια πριν τη θανά του, ένα νέο βιβλίο του. Το όγδοο, τουλάχιστον, από το 1863, οπότε επίσης στην Κέρκυρα είχε κυκλοφορήσει το πρώτο του βιβλίο, με τον τίτλο «Η Συναπάντησι». Μια ποιητική συλλογή ήταν εκείνο.

Στα χρόνια του, μέχρι και τις αρχές του εικοστού αιώνα, κανένας άλλος πνευματικός άνθρωπος δεν είχε συνταράξει περισσότερο την κερκυραϊκή κοινωνία με τις πρωτοποριακές και ανατρεπτικές απόψεις του, ύστερα βέβαια από τον θάνατο και τη γνωστοποίηση μεγάλου μέρους του φωτοβόλου έργου του Διονύσιου Σολωμού.

Ο ίδιος ήταν που το 1858, έναν χρόνο μετά τη θανά του Σολωμού κι έναν προτού δει το φως η ιστορική έκδοση «Διονυσίου Σολωμού Τα

Ευρισκόμενα» από τον Ιάκωβο Πολυλά και άλλους μαθητές του, είχε φέρει στην επιφάνεια, δημοσιεύοντάς το στην εφημερίδα του «Εωσφόρος», το συγκλονιστικό ποίημά του «Το Όνειρο». Για φεουδάρχες «με ξεμυτερά τα νύχια, μαθημένα στα προστύχια» που απομυζούσαν την αμείλικτη ώρες-ώρες αγροτιά.

Έγινε στην Κέρκυρα η καλύτερη προσωποποίηση της καλύτερης σολωμικής παραγγελιάς: «Πάντ' ανοιχτά πάντ' άγρυπνα τα μάτια της ψυχής».

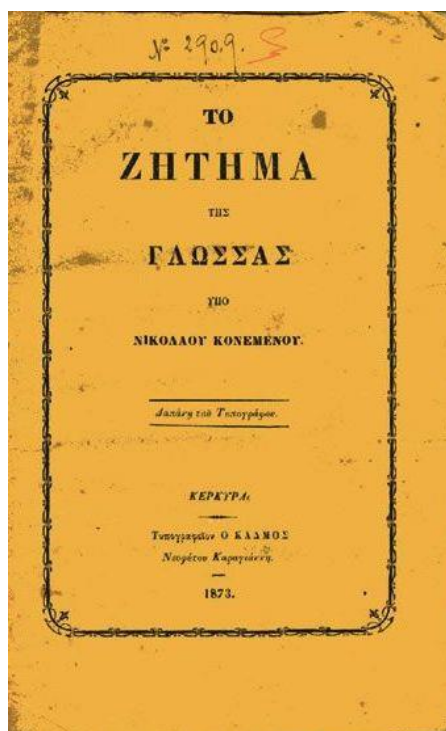
Μην απορείτε, φίλες και φίλοι, αν δεν γνωρίζετε το όνομά του ή απλώς μόνο τον έχετε ακουστά είτε γνωρίζετε ελάχιστα για το έργο και την προσωπικότητά του.

Μέσα σε αναθέματα και προπηλακισμούς είχε ζήσει στην Κέρκυρα. Την περίοδο εκείνη το «πάνω χέρι» στην πνευματική ζωή του νησιού είχε καταθλιπτικά σχεδόν, βλέπετε, ο Ιάκωβος Πολυλάς, προβάλλοντας ως ο εγκυρότερος μαθητής του Σολωμού. Εκείνος δηλαδή που, μολονότι πνεύμα φωτεινό όσο λίγοι και πρώτος που με τα αθάνατα κι αξεπέραστα «Προλεγόμενά» του στην ιστορική σολωμική έκδοση του 1859 όρισε στην Ελλάδα τη

φιλολογική κριτική και που με τη «Φιλολογική γλώσσα μας» το 1892 όρισε έξοχα τις συντεταγμένες της ελληνικής δημοτικής λογοτεχνικής γλώσσας, μα για ταξικούς λόγους είχε πολεμήσει όσο λίγοι το αγροτικό κίνημα του νησιού και δεν είχε διστάσει για παρόμοιους λόγους να «σηκώσει» κίνημα εναντίον των εβραίων της Κέρκυρας, υποστηρίζοντας συγχρόνως έναν βαθύτατα ταξικό ελληνικό Μεγαλοϊδεατισμό. Εκείνος που είχε καθυβρίσει τη γνωστή ως Παρισινή Κομμούνια εξέγερση των εργατών και του λαού του Παρισιού και με γενναιότητα, ωστόσο, είχε απολογηθεί για το γεγονός ότι δεν είχε συνταχθεί καν με τους αγώνες των πιο συντηρητικών κοινωνικά Ριζοσπαστών της Επτανήσου για την ένωση με την Ελλάδα. Αναθέματα και προπηλακισμοί και περιθωριοποίηση περίμεναν, τότε, όποιους αμφισβητούσαν τα όσια και τα ιερά, τις αξίες, τα ιδεαλιστικά θέσφατα, τα μεγάλα συμφέροντα, την ιδεολογική μονοκρατορία και την κυριαρχία της αστικής τάξης που πριν από λίγες δεκαετίες ως ηγετική δύναμη προόδου χρησιμοποίησε τον λαό για να νικήσει στην Επανάσταση και μετά στράφηκε εναντίον του.

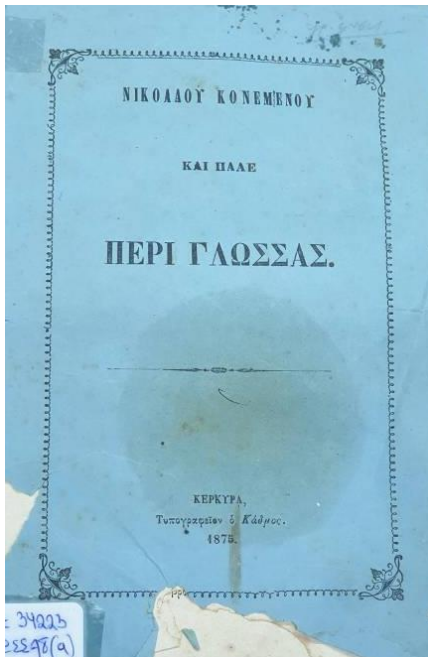
Ο Νικόλαος Κονεμένος όμως, περί ου ο λόγος, δεν ήταν από τους ανθρώπους που σωπαίνουν ή νοιάζονται για τη δόξα και κλείνουν τα μάτια

στα δεινά των πολλών ανθρώπων είτε στις καινοτομικές ιδέες τις δικές του και άλλων Ελλήνων ή ξένων διανοουμένων για μια διαφορετική οργάνωση της κοινωνίας στην Ελλάδα και διεθνώς.

Από νωρίς είχε βαλθεί με το έργο του, θα έλεγε αυθόρμητα κανείς, να υπηρετήσει «τα μεγαλύτερα συμφέροντα της Ελλάδας» και «τα μεγαλύτερα συμφέροντα της ανθρωπότητας», για να το πούμε όπως ακριβώς ο Διονύσιος Σολωμός με την πένα του πρόσταξε τον εαυτό του να κάνει στο δικό του έργο.

Το 1873, αν και δεν ήταν σπουδαγμένος γλωσσολόγος, πρώτος στην Ελλάδα έφερε στην επιφάνεια με βιβλίο του τυπωμένο στην Κέρκυρα «Το Ζήτημα της Γλώσσας». Τι έκανε τότε μ' αυτό το βιβλίο του, δεκαπέντε χρόνια προτού ο Γιάννης Ψυχάρης με το «Ταξίδι» του θέσει ακόμη πιο επιτακτικά το θέμα της καθιέρωσης της δημοτικής μας γλώσσας και θεωρηθεί πρωτομάχος του -ήδη αναπτυσσόμενου στην Κέρκυρα- πανελλήνιου δημοτικιστικού κινήματος; «Ό,τι ο Κονεμένος εκήρυξεν ηχεί ως κήρυξις πολέμου κατά του αρχαϊσμού», σύμφωνα με τον Γερμανό μέγα φιλελληνιστή μελετητή Κάρολο Κρουμπάχερ. Μετά τον Σολωμό, τότε ξανακηρύχτηκε ο πόλεμος αυτός, που ήθελε γενναιότητα πολλή. Αυτό που έκανε ο Κονεμένος τότε ήθελε «αληθινή παληκαριά», όπως έγραψε ο λογοτέχνης και μελετητής του κιόλας στην Κέρκυρα, ως εκπαιδευτικός, Κωστής Πασαγιάννης.

Απτόητος επανήλθε δύο χρόνια αργότερα. Με νεότερη μελέτη του για το ίδιο ζήτημα.

«Και πάλε περί Γλώσσας», το 1875, στην Κέρκυρα, ενώ βρισκόταν για μερικά χρόνια στην Πάτρα, πριν επανέλθει εδώ. «Γενάρχη» των σύγχρονων δημοτικιστών τον αποκάλεσαν τελικά στην Αθήνα, στα χρόνια περίπου που ο Ιάκωβος Πολυλάς, το 1892, κυκλοφόρησε το βιβλίο του «Η φιλολογική μας γλώσσα».

Το 1901 ο Κονεμένος, που οι οικογενειακές του ρίζες άλλοτε έφεραν το ευρισκόμενο τότε και στην Κέρκυρα επίθετο Κασκάνης και κατόπιν το Κονεμένος σαν οικονευμένος που είχε αποκτήσει κονάκι και κάποιαν οικονομική ευμάρεια, έριξε το βιβλίο του «Διαθήκη» σαν

μιαν άλλου τύπου βόμβα στα ταξικά θεμέλια της κερκυραϊκής, αστικά βέβαια οργανωμένης κι αυτής, κοινωνίας.

Με αναφορές του, μεταξύ άλλων, στον κομμουνισμό και στο απέναντι από την πόλη της Κέρκυρας νησάκι Βίδο, όπου -τι τραγική ειρωνεία!- πέντε περίπου δεκαετίες αργότερα οι νικητές του ταξικού Εμφύλιου Πολέμου θα φυλάκιζαν ανήλικους γιους και συγγενείς αγωνιστών του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, όπως ανάμεσά τους τον ποιητή Χρόνη Μίσσιο, κάνοντάς τους αντικομμουνιστική «πλύση εγκεφάλου» για την αποκήρυξη των οικείων τους και των ιδεών τους.

Έγραψε στη «Διαθήκη» του:

«Αν ήμουν είκοσι χρόνους νεώτερος, θα αγόραζα από την Κυβέρνηση το Βίδο (και τούτο προς ζημία των κληρονόμων μου) ή σε άλλο μέρος κανένα άλλο νησί, που να είναι και λίγο μεγαλύτερο, και θα έφερνα από διάφορα μέρη κάμποσες οικογένειες χωρικών, κι όσες θα εμπορούσε το νησί διαθρέψει, και θα εσχημάτιζα εκεί ένα χωριό.

Θα εχορηγούσα για τους πρώτους έναν ή δύο χρόνους τα μέσα της καλλιέργειας και διατροφής κι έπειτα θα άφινα να διατρέφονται οι κάτοικοι από τα προϊόντα, που θα ήταν κοινά κι οπού θα άφινα με τη διαθήκη μου να είναι για πάντα κοινά, με κάποιους αναγκαίους όρους.

Θα έφερνα δασκάλους, οπού θα εδίδασκαν στα παιδιά ανάγνωση, γραφή, στοιχειώδη αριθμητική, γεωγραφία κτλ., μια ξένη γλώσσα και τέχνη, κι όχι με βιβλία επιβαλμένα από το Υπουργείο, που είναι τόσα κι οπού είν' όλα ατελέστατα, κι οπού δεν έχουμε, μάθετέ το γονείς όσοι δεν το ξέρετε, μήτε ένα Αλφαβητάρι της προκοπής, αλλά με βιβλία οπού θα τα εδιόριζα κι οπού θα τα ετοιμάζα ο ίδιος εγώ. Εκείνα μάλιστα της στοιχειώδους εκπαιδεύσεως είναι όλα για κάψιμο. Άκρα κουφότης και

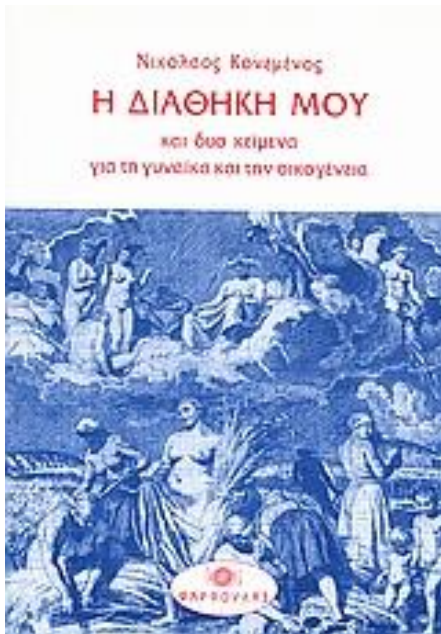
ακρισία, και κακή αίσθηση επικρατούν εκεί, και φαίνεται σαν να είναι καμωμένα για να στρεβλώσουν τον νου και να διαφθείρουν την αίσθηση των παιδιών. Αν είχα εξουσία, θα εκαταδίκασα τους διάφορους Υπουργούς Παιδείας, οπού είχαν εγκρίνει και συστήσει εκείνα τα βιβλία, τουλάχιστον σε δύο χρόνους φυλάκιση. Θα έφερνα δασκάλους, οπού προ πάντων να είναι ικανοί να εμπνεύσουν στα παιδιά το αίσθημα της τάξεως και της δικαιοσύνης, κι οπού να τα μάθουν να μην είναι ψεύτες, διπρόσωποι, κακής πίστεως, μήτε με φίλους, μήτε και με εχθρούς, οπού να τα μάθουν να συλλογίζονται και να κρίνουν και να υποτάσσονται στον ορθό λόγο, ας ήτουν και με κακοφανισμό τους και με ζημία τους. Τα παιδιά δεν θα έβγαιναν από το νησί παρά σπανίως, και συντροφεμένα με τους δασκάλους, για να μη συναναστρέφονται με άλλα παιδιά και παίρνει το καθένα τα ελαττώματα όλων των άλλων κακοαναθρεμένων και διεφθαρμένων παιδιών της χώρας, και να μη συναναστρέφονται όσο είναι τρόπος και μήτε και με μεγάλους κι ακούν κάθε λογής κουταμάρα και κάθε λογής κακοσύνη.

Όταν ήθελε φτάσουν στην ηλικία δεκοχτώ ή είκοσι χρονών, θα έμεναν ελεύθερα να παν να ζητήσουν αλλού ένα έργο να ζήσουν, και στο

νησί θα έμενε πάντα ο ανάλογος αριθμός κατοίκων (το περισσότερο γεωργών και ποιμένων) οπού το νησί θα εμπορούσε να σηκώσει. Όσο για τα θηλυκά, θα ελάβαιναν κι αυτά μιάν όμοιαν ανατροφή, και θα εμάθαιναν κι αυτά μιά τέχνη, και θα εμπορούσε να παντρεύονται κι όξω από το νησί και να προικίζονται ακόμα, αν και όσο τα εισοδήματα του νησιού, ήθελε το συγχωρούν.

Το ίδιο και οι άντρες του νησιού θα εμπορούσε να παντρεύονται και να φέρνουν γυναίκες απόξω. Κι αν κανένας ήθελε πάρει προικιό, το εισόδημα του προικιού του θα έμπαινε στο κοινό ταμείο.

Από δικαστήρια για τες πολιτικές υπόθεσες δεν θα ήτουν ανάγκη, μήτε και για Ειρηνοδικείο· κι ως και οι ποινικές υπόθεσες θα ήταν εξ ανάγκης παραπολύ περιορισμένες και παραπολύ σπάνιες, αφού θα έλειπε η πρώτη και κυριότερη αιτία και το κίνητρο των σημερινών πολυπληθών πταισμάτων και εγκλημάτων, οπού είναι ο σφετερισμός ή ο πόθος του σφετερισμού της ξένης ιδιοκτησίας κτλ.

Η ιδέα μου αυτή, που δεν είναι και τελείως νέα, δεν θα ήταν βέβαια μια ουτοπία, καθώς θα εμπορούσε ίσως κάποιος να στοχαστεί, αφού υπάρχουν τα χρηματικά μέσα, και υπάρχει κι εκείνος οπού θα επρόσφερνε, και υπάρχει και το Βίδο, και υπάρχουν και οι δυστυχείς, οπού βρίσκονται στην ανάγκη να δεχτούν ένα ευεργέτημα, που θα τους έκανε να ζουν λίγο ανθρωπινότερα παρ' ό,τι ζουν σήμερα.

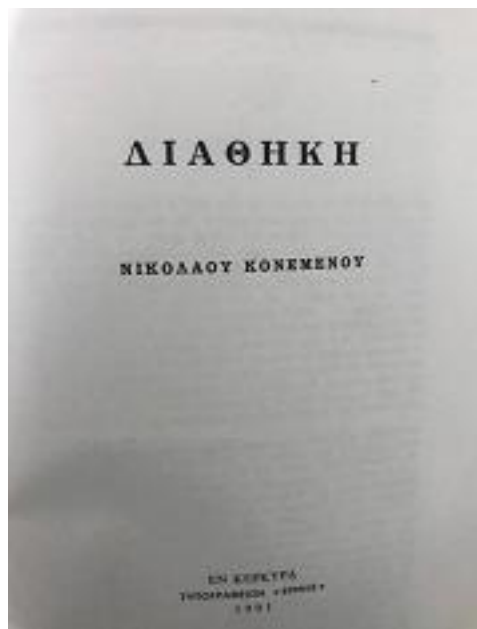
Κι αν η Κυβέρνηση δεν έστεργε να δώσει το Βίδο, ή άλλο νησί της, εύκολα θα βρίσκοτου κανα νησί ή άλλο ιδιωτικό κτήμα, οπού ν' αγοραστεί και εφαρμοστεί εκεί το σχέδιο αυτό της συστάσεως μιας νέας μικρής κομμουνιστικής ή σοσιαλιστικής κοινωνίας μες στη μέση και στο πείσμα της σκουριασμένης της παλαιάς».

Είχε κερδίσει, υποτίθεται, «τον πρώτον αριθμό του Μεγάλου Λαχείου της Αμερικής, ένα εκατομμύριο και διακόσιες χιλιάδες δολάρια»!

Όλα όσα ήθελε να θέσει σε συζήτηση και προβληματισμό περιλάμβανε 'κείνη η τρομερή λογοτεχνική «Διαθήκη» του Νικόλαου Κονεμένου, που βρέθηκε από εννιά χρονών παιδί στην Κέρκυρα, εδώ ανατράφηκε, εδώ έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του κι εδώ πέθανε. Πολλά κι όχι μικρά συμφέροντα τον «έθαψαν» ως πνευματικό δημιουργό, μολονότι το έργο του ύμνησαν με απίστευτους ύμνους τέτοιου βεληνεκούς προσωπικότητες όπως στην Κέρκυρα η Ειρήνη Δενδρινού, στην Ελλάδα όλη ο ίδιος ο Κωστής Παλαμάς και στο εξωτερικό ο Κάρολος Κρουμπάχερ, θεωρώντας αυτόν ως τον προπάτορα του κινήματος για την καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας στη σύγχρονη Ελλάδα. Ήταν, όπως τον είπαν, σαλπικτής της γλωσσικής μάχης.

Όσα έγραψε ο Κονεμένος στη «Διαθήκη» του για το Βίδο δεν ήταν παρά ένα μέρος όσων πραγμάτων επέλεξε να θέσει με ουτοπικόν έστω τρόπο για να προκαλέσει αφυπνιστικούς προβληματισμούς, φωτίζοντας ένα καλύτερο κι

ελπιδοφόρο μέλλον της κερκυραϊκής -και όχι μόνον- κοινωνίας.

Θα μείνει έκπληκτος με τον πλούτο της θεματολογίας και τον σκωπτικό ή και σαρκαστικό μα και αυτοσαρκαστικό τρόπο και την καταπληκτική γραφή του όποιος αναζητήσει και απολαύσει εκείνη τη «Διαθήκη», που εξακολουθεί βέβαια να κυκλοφορεί και στις μέρες μας με νέες επανεκδόσεις, την πιο πρόσφατη μάλιστα το 2008.

Στις σελίδες της ξεδιπλώνεται ολόκληρη η Κέρκυρα του καιρού του, με τα καλά της και τα κακά της.

Κι όμως!

Ούτε μία εκδήλωση, αν δεν κάνουμε λάθος, δεν έχει γίνει ποτέ στην Κέρκυρα για εκείνον, είτε από την Αναγνωστική Εταιρία είτε από άλλο πνευματικό Σωματείο ή οποιονδήποτε άλλον φορέα!

Λες και η συχνά στυγνή ταξική και εγωιστική θεώρηση των πραγμάτων από τον απαστράπτοντα βέβαια σε χίλια δυο Ιάκωβο Πολυλά όρισε στους πνευματικούς επιγόνους του την απόλυτη σχεδόν σιωπή για εκείνον, όπως είχε συμβεί άλλωστε και για τον Ανδρέα Κάλβο, αλλά στην περίπτωση του Κονεμένου για πολύ διαφορετικούς, ολότελα κοινωνικούς και πολιτικούς λόγους!

Μόνον ένας Αιγαιοπελαγίτης λόγιος είχε οργανώσει εκδήλωση για εκείνον στην Κέρκυρα. Της 26 Δεκεμβρίου 1965 ήταν, όταν μίλησε για μια δική του έκδοση για τον Κονεμένο με τον τίτλο «Κονεμένος - Άπαντα».

Πόσο σπουδαίος ήταν, όμως, δίχως άλλο το μαρτυρεί και μόνο ένα γεγονός. Λίγες ημέρες μετά τον θάνατό του τον Μάρτιο του 1907 το σημαντικότερο φιλολογικό - λογοτεχνικό περιοδικό της Αθήνας της εποχής, δηλαδή ο «Νουμάς», κυκλοφόρησε με ολόκληρη την πρώτη σελίδα του αφιερωμένη σε νεκρολογία του, γραμμένη από τον κορυφαίο Έλληνα πνευματικόν οδηγό του καιρού του. Την υπέγραφε ο φίλος του εκ του μακρόθεν και φίλος τότε κάποιων σοσιαλιστικών ιδεών Κωστής Παλαμάς, παρακαλώ.

Λες και δεν εμιλούσε ο Παλαμάς, αλλά ο ίδιος ο Κονεμένος από τον τάφο του. Όχι στους κατηγορούς του κι όσους επιθυμούσαν να μειώσουν ή και να θάψουν το έργο του. Αλλά σε

όσους όχι λίγους, τελικά, εκτίμησαν το έργο του και τα κοινωνικά του κηρύγματα.

Λέγοντας:

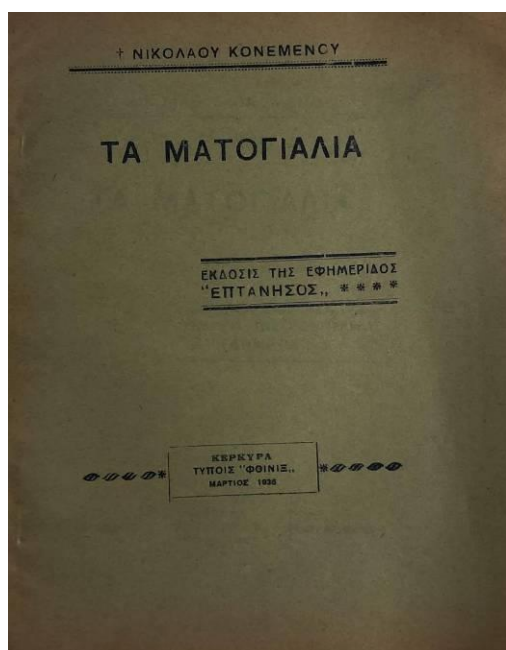
«Αν είστε δέκα σήμερα, θα είστε αύριο είκοσι, μεθαύριο εκατό και μια μέρα θα γίνετε λαός. Να η πλερωμή μας και να η δόξα μας. Εμείς δε ζούμε με το σήμερα και με το αύριο. Ζούμε με την αιωνιότητα... Και τι κι αν περιγελαστήκαμε, τι κι αν βριστήκαμε, τι κι αν πεινάσαμε, και τι κι αν χτικιάσαμε και τι σαν μας πετάξανε σαν τα σκυλιά, και τι κι αν κανένα σημάδι δεν δείχνει το χώμα που μας έθαψε, εκεί που τα κορμιά των τοκογλύφων δέχονται μνημεία, που μόνο για τους Αλέξαντρους ταιριάζουν; Μας μένει εμάς το έργο μας. Αυτό είναι η ζωή μας κι αυτό και το μνήμα μας...».

Τον αποκάλεσε μάλιστα «προφυχαριστή».

Η γλώσσα του Κονεμένου ήταν ελεύθερη, πηγαία και αβίαστη δημοτική, όπως έγραψαν τότε διαπρεπείς διανοούμενοι στην Αθήνα και διέσωσε στην ιστορική πλην όμως ατελή έκδοσή του με τον τίτλο «Κονεμένος - Άπαντα», το 1965, ο λόγιος εκδότης τους από το άλλο μεγάλο Πέλαγος. Ο Γιώργος Βαλέτας δηλαδή από τη Λέσβο, από την «Κέρκυρα του Αιγαίου»,

θα μπορούσε να πει κανείς, αν και δεν υστερεί καθόλου σε παρόμοιες αναλογίες και η Σάμος. Ο Κονεμένος, βλέπετε, είχε τακτική αλληλογραφία με τον επίσης πρωτοποριακό δημοτικιστή λογοτέχνη Εφταλιώτη, που δεν ήταν απ' τα Εφτάνησα, αλλά από τον παραθαλάσσιο οικισμό Εφταλού της Λέσβου.

Κάπως έτσι, με την προτροπή και Αθηναίων διανοουμένων των αρχών του εικοστού αιώνα, το 1932 η εφημερίδα «Επτάνησος» εξέδωσε το βιβλίο «Τα ματογυάλια» με ομώνυμο έργο του Κονεμένου για την «ηθική» των ανώτερων τάξεων.

Αν η πνευματική κληρονομιά του Σολωμού για το γλωσσικό ζήτημα μα και για κοινωνικά θέματα εδημιούργησε στην Κέρκυρα έναν ευρύ κύκλο πρωτομάχων για την επιβολή της δημοτικής γλώσσας, οι ριζοσπαστικές και επαναστατικές κοινωνικές ιδέες του Νικόλαου Κονεμένου, ως έκφραση έστω ενός ουτοπικού σοσιαλισμού στην πορεία διάδοσης των ιδεών του επιστημονικού σοσιαλισμού, βρήκαν επίσης γόνιμο έδαφος κι επηρέασαν πράγματι πολύ αρκετούς από τους πρωτεργάτες της ίδρυσης του Σοσιαλιστικού Ομίλου Κέρκυρας το 1911, τέσσερα χρόνια μετά τον θάνατό του. Ο πρωτεργάτης του επαναστάτης σοσιαλιστής λογοτέχνης Κωνσταντίνος Θεοτόκης ήθελε, αν και δεν το κατάφερε, να εκδώσει το σύνολο του έργου του. Μια άλλη ηγετική μορφή του Ομίλου, ο πρώτος Έλληνας βουλευτής του σοσιαλιστικού - κομμουνιστικού χώρου Αριστοτέλης Σίδερισ, επηρεάστηκε στα νεανικά του χρόνια αποφασιστικά, όπως έχει γράψει, από τον Νικόλαο Κονεμένο.

Στον αριθμό 23 της οδού Αγίας Αικατερίνης στο κέντρο της πόλης εζούσε ο κήρυκας της «κομμουνιστικής δημοκρατίας» ως μελλοντικού πολιτεύματος ευτυχίας των ανθρώπων Κονεμένος (1832-1907), εκεί κοντά και ο Σίδερισ. Στην ίδια γειτονιά κατοικούσαν. Από

αυτόν, όπως ο ίδιος είπε, «πολλά άκουσε και έμαθε».

Ο υποστηρικτής της Οκτωβριανής Επανάστασης των Ρώσων αγωνιστής ποιητής Νίκος Λευτεριώτης έγραψε για τον Κονεμένο, καθώς τον γνώριζε: «Ο Κονεμένος στάθηκε μια πολύ φωτεινή διάνοια, μια θαρραλέα και έξοχη μορφή. Από το έργο του βγαίνει όλος ο χαρακτήρας του. Φαίνεται ο εξαίρετος, ο προοδευτικός άνθρωπος, ο αληθινά ριζοσπάστης». Στην Κεφαλονιά ο Μιχάλης Άβλιχος έγραψε για εκείνον ποίημα: «Εγίνηκε το γέλιο σου και ο πόνος σου αρμονία».

Σε Λεύκωμα που εξέδωσε η Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας το 2018 για τα 100 χρόνια από την ίδρυσή του επισημαίνονται οι πρωτοποριακές σε όλον τον ελληνικό χώρο, για την εποχή του, θέσεις του. Ο Κονεμένος θεωρούσε άλλωστε, παρά τις ουτοπικές κομμουνιστικές αντιλήψεις του, αναπόφευκτη την κοινωνική επανάσταση.

Όσο για εκείνο το κάποιο πρόωρο «θάψιμο» του έργου του στους πιο εξέχοντες χώρους της πνευματικής Κέρκυρας ενόσω ζούσε, την πιο ταιριαστή εξήγηση έδωσε με πρωτοσέλιδο νεκρολόγημα με τα αρχικά «Χ.Κ.» στο φύλλο

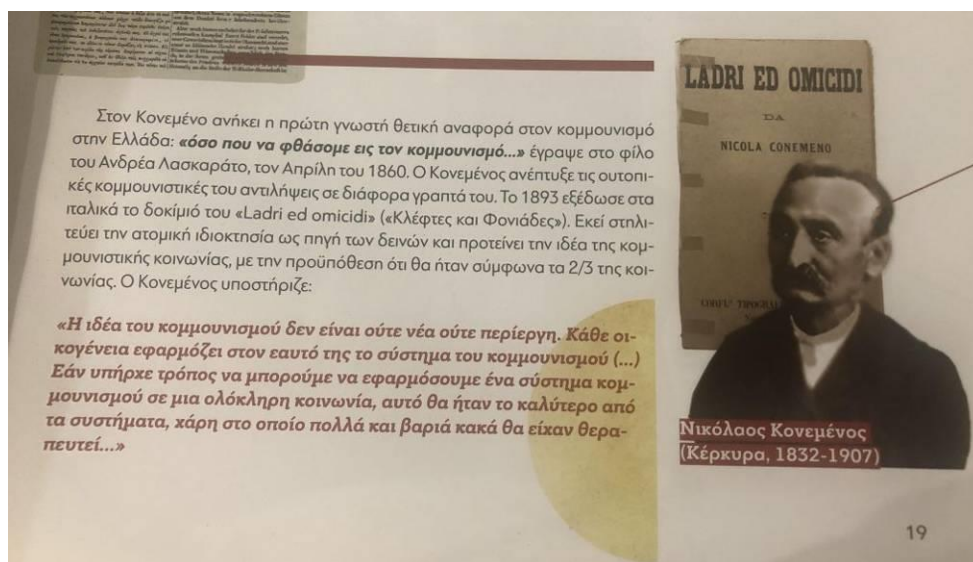
της 6ης Μαρτίου 1907 της αθηναϊκής «Εστίας»
της εποχής ένας αρθρογράφος, μάλλον
Κερκυραίος ή άλλος Επτανήσιος:

«Ήτο μία αδροτάτη φυσιογνωμία υπό τε
φιλολογικήν και κοινωνικήν έποψιν. Ευρυτάτης
μορφώσεως, μυαλό γονιμώτατον, κυρίως όμως;
καρδιά μεγάλη και χαρακτήρ αδαμάντινος, εξ
εκείνων που ολίγους, πολύ ολίγους έχει να
επιδείξη η νεωτέρα Ελλάς. Εχθρός του
θορύβου και της επιδείξεως, περιωρίσθη να
δράση φιλολογικώς μέσα εις τον στενόν χώρον
της Κέρκυρας, φρονών, ίσως πολύ δικαίως, ότι
οι έχοντες μάτια θα στραφούν προς το φως,
έστω και εκ Γαλιλαίας προερχόμενον! Και κάθε
εθνικόν, κοινωνιολογικόν, παγκόσμιον,
οιασδήποτε φύσεως ζήτημα, επιστημονικόν,
γλωσσικόν, τεχνικόν, ιστορικόν έδιδεν αφορμήν
εις τον ακούραστον Κονεμένον να γράφη βιβλία
ή να δημοσιεύη εις εγχώρια φύλλα μελέτας, αι
οποίαι έπρεπε ν' αποτελούν υπόδειγμα δι'
όλους τους γράφοντας υπό τε γλωσσικήν και
υπό έποψιν ιδεών και αρχών. Διότι ο Κονεμένος
προ παντός ήτο άνθρωπος αρχών, από
εκείνους που δεν έχομεν ίσως ούτε ολίγους
πλέον εν Ελλάδι. Και τας αρχάς του
προσεπάθησε να διαδώση και ως ποιητής και
ως λογογράφος χωρίς δασκαλισμούς και
σχολαστικισμόν, μεθυγράφος αμίμητος,

σατυριστής απροσπελάστου καυστικότητος και σοβαρός αρθρογράφος, αναλόγως των περιστάσεων. Η φυσιογνωμία του, η γελόεσσα, η πάντοτε ήρεμος και γαληνιαία, εδείκνυε τας μεγάλας του ψυχικάς αρετάς, απετέλει δε το άκρον αντίθετον της στυγνής και αυστηράς μορφής του Πολυλά, ο οποίος και δεν τον εχώνευε τόσο πολύ, ακριβώς δια τας περί κοινωνίας αρχάς του».

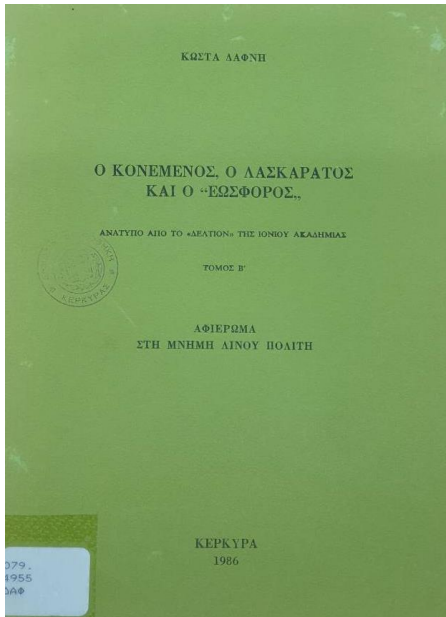
Ο πολύ φίλος της Κέρκυρας Βαλέτας είχε εργαστεί στο νησί μας για να ανακαλύψει το έργο του και πολλά κατάφερε. Μαζί με άλλους εγκωμιαστικούς χαρακτηρισμούς τον αποκάλεσε και «φωτισμένο προοδευτικό αστό», επικαλούμενος κάποιες ίσως συντηρητικές θέσεις του για ορισμένα πράγματα, μα σ' αυτό μάλλον δεν ήταν και τόσο εύστοχος, παρόλο που κανένας μελετητής του Κονεμένου δεν τον ξεπέρασε από τότε. Δεν είχε υπόψη του άλλωστε όσα πολύ αργότερα εντόπισε για εκείνον ο Κεφαλονίτης μελετητής Γιώργος Αλισανδράτος και τα μελετά πάλι τώρα το Ιστορικό Αρχείο του Μουσείου Μπενάκη με την επιμέλεια του πολύπειρου Ζακύνθιου ερευνητή Δημήτρη Αρβανιτάκη, ταξινομώντας, μεταξύ άλλων, την αλληλογραφία του με τον αιρετικό σαν κι εκείνον μα επίσης φωτεινό Κεφαλονίτη λόγιο φίλο του Ανδρέα Λασκαράτο. Αγνοούσε,

ανάμεσα σε άλλα, τις θέσεις του για το τι πρέπει να κάνουμε μέχρι «να φθάσουμε», κατά πως προέκρινε, «εις την επιθυμητήν ισότητα, εις τον κομμουνισμό».

Αμετάφραστο είχε παρουσιάσει, εξάλλου, το προβαλλόμενο στο Λεύκωμα του ΚΚΕ για τα 100 χρόνια του ιταλόγλωσσο δοκίμιο εκείνου με τον τίτλο «Ladri ed omicidi» ή «Κλέφτες και φονιάδες».

Το έργο αυτό, που ο Αλισανδράτος μάς άφησε μια ενδιαφέρουσα μετάφρασή του, θεωρείται το καλύτερο όσον αφορά τον ιδεολογικό κόσμο του τολμηρού αυτού διαφωτιστή, ως συνεχιστή μάλιστα του Σολωμού.

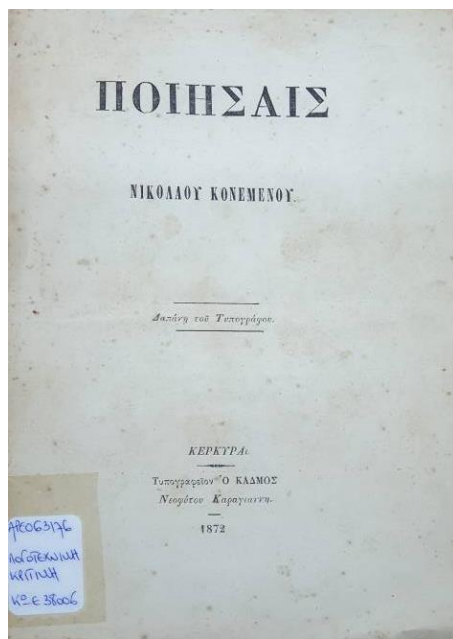
Δεν είχε υπόψη του ούτε όσα νέα στοχαστικά κοινωνικά κιάλας δοκίμια από το έργο του και για τη φιλία του με τον Ανδρέα Λασκαράτο ο Κερκυραίος δημοσιογράφος και λόγιος Κώστας Δαφνής βρήκε κι έφερε στο φως πρώτα στη «Νέα Εστία» το 1972 και μετά στα «Κερκυραϊκά Χρονικά» και σε άλλα έντυπα το 1986, έστω περιγραφικά με τίτλους, ώστε να συμπεραίνουμε ότι πράγματι η βαθυστόχαστη προοδευτική κριτική ματιά του άγγιξε όλα σχεδόν τα μεγάλα νεοελληνικά προβλήματα.

Μα ακόμη και σήμερα δεν γνωρίζουμε όλο του το έργο, όλα του τα λογοτεχνικά και κοινωνικά του ραπίσματα σε φυλλάδια, βιβλία, εφημερίδες. Σημαντικό μέρος του λανθάνει ακόμη, όπως λέμε. Ο Βαλέτας είχε υποσχεθεί

δεύτερον τόμο με τα «Άπαντά» του, ωστόσο, παρόλο που είχε προαναγγείλει κομμάτια από ένα άγνωστο ακόμη και σήμερα μέρος του έργου του, για μη γνωστούς λόγους δεν εστάθηκε μπορετό αυτός να εκδοθεί.

Σύμφωνα με τον Παλαμά, οι στοχαστικές σελίδες του Κονεμένου ήταν «ανυπέρβλητης αξίας».

Όπως είναι άγνωστο, παρεμπιπτόντως, τι απέγιναν η μεγάλη περιώνυμη συλλογή του με γραμματόσημα και κοχύλια της Κέρκυρας.

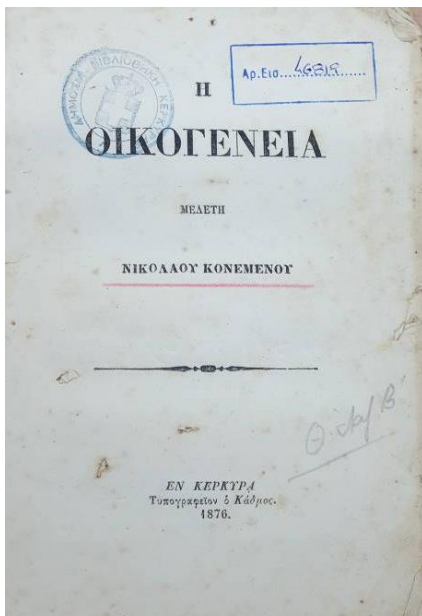

Στη Δημόσια Βιβλιοθήκη στο Παλαιό Φρούριο της πόλης που αγάπησε πολύ σώζονται,

πολυφθαρμένα από τον χρόνο, πρώτα αντίτυπα μοναχά από λιγοστά έργα του πολύπλευρου αυτού ανατόμου της νεοελληνικής κοινωνίας, που εσυγγένευε στη Λευκάδα, αφού η μητέρα του ήταν Λευκαδίτισσα ενώ ο πατέρας του Πρεβεζάνος, με την οικογένεια εκείνου που έγγραψε πως «δεν είναι χίμαιρα να καβαλάς το όνειρο». Με 'κείνη δηλαδή που ανέδειξε τον μόνο λίγο συγκαιρινό του μεγάλο ποιητή Άγγελο Σικελιανό.

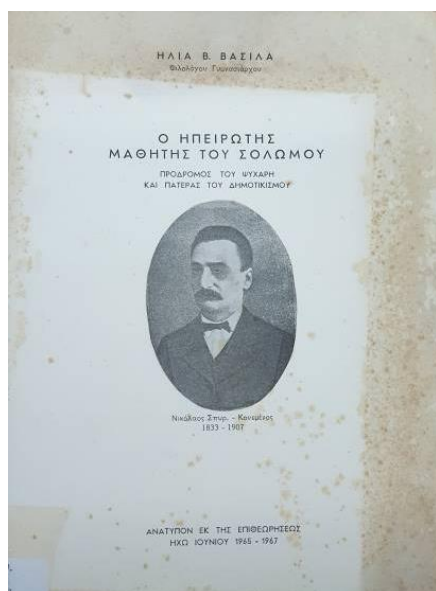
Σώζεται, ανάμεσά τους, η σπανιότατη προφανώς ποιητική του έκδοση της χρονιάς 1872 με τον τίτλο «Ποίησαις».

Ήταν δοκιμιογράφος, ποιητής, μεταφραστής, μα και πεζογράφος «πρώτος και καλύτερος της

εποχής του» σύμφωνα με τον Βαλέτα.
«Γκρεμιστής και χτίστης, χαλαστής και
πλάστης». Εγκυκλοπαιδιστής μέγας.

Το γραμμένο στα 1876 βιβλίο του «Η
οικογένεια» είναι ένα άλλο τολμηρό δοκίμιό του.
Οι οικογένειες λειτουργούν με έναν τρόπο
κομμουνιστικό, σημείωνε.

Οι Ηπειρώτες, καθώς είχε γεννηθεί στην
Πρέβεζα, δεν τον ξέχασαν.

Ήταν άλλωστε «Ο Ηπειρώτης μαθητής του
Σολωμού», όπως επιλοφόρησε μελέτη του για
τον Κονεμένο το 1965 ο φιλόλογος Ηλίας
Βασιλάς, τριάντα χρόνια πριν ασχοληθεί μαζί

του και ο Δήμος της Πρέβεζας, οργανώνοντας ειδικό συνέδριο.

Στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στην Αθήνα, σώζονται σε φύλλα της τοτινής κερκυραϊκής εφημερίδας «Φωνή» κάθε λογοτεχνικού είδους πολύτιμες συνεργασίες του, πάλι με καινοτομικό πνεύμα. Ακόμη και για το θέμα του Τουρισμού ή εκείνο της θανατικής ποινής.

Λίγο πιο πέρα από την κερκυραϊκή Δημόσια Βιβλιοθήκη, στην οδό Καποδιστρίου 120, σώζεται ξεχωριστή, μέσα στη δωρισμένη πια πλούσια βιβλιοθήκη του Νάκη Πιέρη, στην Αναγνωστική Εταιρία βέβαια, «υπερσπανιότατη» κατά τον Βαλέτα ποιητική συλλογή του Κονεμένου, χρονολογημένη στα

1879. Μαζί εκεί σώζεται και το «σπανιότατο» φυλλάδιό του «Cicero pro domo sua», με αυτοβιογραφικά κιόλας στοιχεία.

Εις μάτην δηλαδή, τελικά, η πλάκα της λησμονιάς, της σιωπής και της απεμπόλησης με την οποία τον εσκεπάσανε!

Προβάλλει όλο και πιο συχνά πάλι. Ρωμαλέος. Τόσο γενναίος όσο ήταν, διότι βέβαια ήθελε γενναιότητα όσα έκανε, στηλιτεύοντας την κοινωνική αδικία, προβλέποντας την αναπόφευκτη «κοινωνικήν επανάστασι» για την υπέρβαση της ήδη από τα χρόνια του «σκουριασμένης κοινωνίας», τη θεμελιωμένη πάνω στη μεγάλη καπιταλιστική ιδιοκτησία, την όπως έλεγε πηγή και ρίζα όλων των μεγάλων κοινωνικών προβλημάτων. Ήταν, κατά τον Βαλέτα, «βγαλμένος μεσ' απ' τις κοινωνικές ζυμώσεις της Επτανήσου και της Πάτρας (...) κάτω απ' την απήχηση των γεγονότων της Κομμούνας» του Παρισιού το 1871. Ουδέποτε τάχθηκε, σε αντίθεση βέβαια με τον Πολυλά, εναντίον εκείνης της επαναστατικής βίας.

«Έχουν μέγα δίκαιον οι σοσιαλισταί οι ζητούντες την κατάργησιν της ιδιοκτησίας», έγραψε στο δοκίμιό του «Cicero pro domo sua», προσθέτοντας πως ανάλογο είναι ίσως το

δίκιο κι όσων πιστεύουν πως είναι αναγκαία «τα βίαια μέσα» για την κατάλυση της κοινωνικής αδικίας. Η «εξαίσια βία», θα έλεγε κανείς, για την οποία έγραψε αργότερα ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης στους «Σκλάβους στα δεσμά τους».

Καλήν εκδήλωση, λοιπόν, κάποια στιγμή μέσα στο 2022, υποθέτουμε, φίλοι της Αναγνωστικής Εταιρίας Κέρκυρας!

Το όνομα του Νικόλαου Κονεμένου μνημονεύεται άλλωστε στο δεκαπεντάχρονο πλέον Λεύκωμά της που είχε επιμεληθεί ο Θεοδόσης Πυλαρινός και στο οποίο είχαν παρουσιάσει την πορεία της, μαζί με τον Πυλαρινό, οι Μιχαήλ Αγάθος, Αφροδίτη Αγοροπούλου - Μπιρμπίλη, Μελίνα Γραμμένου - Παπαδημητρίου, Σπύρος Ζηνιάτης, Νάσος Μαρτίνος, Περικλής Παγκράτης, Ανδρέας Παπαδάτος και Γιάννης Πιέρης. Ας είναι στη γεμάτη πίνακες αίθουσα εκδηλώσεων και η μορφή του Ιάκωβου Πολυλά μαζί μ' εκείνη του Νικόλαου Κονεμένου. Ήταν αμφότεροι σπουδαίοι. Συνέπεσαν λίγο-πολύ στον γλωσσικό αγώνα, ενώ ήταν ιδεολογικοί αντίπαλοι σε όλα σχεδόν τα άλλα, λειτουργώντας τελικά ως προδρομικές μορφές των νεοελληνικών σπουδών σε διαφορετικές

βέβαια, μεταξύ τους, κοινωνικοπολιτικές
κατευθύνσεις.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΑΡΟΥΝΙΑΤΗΣ